

Skandinaviens nordligaste tekniska universitet
Forskning & utbildning i världsklass

Orienteringsbok

Social innovation i Norrbotten

ltu.se/socialinnovation

LULEÅ
TEKNISKA
UNIVERSITET

FÖRFATTARE:

Anna Berg Jansson, forskare i arbetsvetenskap, Luleå tekniska universitet
Malin Lindberg, forskare i genus och teknik, Luleå tekniska universitet

VAD ÄR SOCIAL INNOVATION I NORRBOTTEN?

Vad är social innovation i Norrbotten? Det är den fråga som denna orienteringsbok ska besvara. Samtidigt som den nya innovationspolitiken i EU, Sverige och Norrbotten uppmuntrar utvecklingen av sociala innovationer för att hantera aktuella samhällsutmaningar saknas det nämligen tillräcklig kunskap och erfarenhet kring denna typ av innovationer i länet. Genom att lyfta fram praktiska exempel ska boken öka förmågan hos länet innovationsfrämjande aktörer att stötta förverkligandet av sociala innovationer som bidrar till Norrbottens sociala och ekonomiska utveckling. Boken ger särskilt exempel på hur social innovation kan vara en väg till jämlik och jämställd regional tillväxt, som uppmärksammar och tar till vara alla människors behov och innovationskraft.

De exempel som presenteras i boken har hämtats från en rad olika organisationer och verksamheter med särskilt fokus på Sunderby folkhögskola, Hushållningssällskapet i Norrbotten, Hela Sverige Ska Leva Norrbotten, Coompanion Nord, Winnet Norrbotten och Magma¹. Med avstamp i de behov, grupper, förbättringar och nytänkande som fokuseras i exemplen formuleras en regional, norrbottnisk definition av social innovation.

Framtagandet av orienteringsboken har finansierats av Länsstyrelsen i Norrbottens län inom ramen för länet handlingsplan för jämställd regional tillväxt.

---

¹ De särskilt fokuserade organisationerna har valts ut eftersom de redan sedan tidigare resonerat om sina verksamheter i termer av social innovation och har infört orienteringsboken intervjuats om detta. Övriga organisationer/verksamheter identifierades vid ett öppet seminarium om social innovation som arrangerades under framtagandet av orienteringsboken.

Vad är social innovation?

Social innovation definieras som utvecklingen av nya varor, tjänster, metoder m.m. som löser ett identifierat socialt behov, utvecklas på ett socialt inkluderande sätt och som bidrar till social förbättring för marginaliserade eller missgynnade grupper. Social innovation kan därmed ses som både ett medel och ett mål i bemärkelsen att de kan *utvecklas* på ett socialt sätt och *resultera* i social förändring. Det finns många olika typer av social innovation. Bland annat kan man urskilja fyra nivåer av social innovation:

- 1) nya varor och tjänster
- 2) nya metoder
- 3) nya organiseringsätt
- 4) nya samhällsstrukturer

I denna bok presenterar vi exempel på sociala innovationer som medel respektive mål och på alla fyra nivåer.

Varför är social innovation viktigt?

Såväl i EU:s som Sveriges och Norrbottens strategier för hållbar tillväxt utpekas innovation i betydelsen av nytänkande lösningar som avgörande för att kunna hantera aktuella samhällsutmaningar². Det blir då viktigt att identifiera vilka faktorer som möjliggör respektive hindrar utvecklingen av de nytänkande varor, tjänster, metoder och arbetssätt som behövs för att skapa en socialt, ekologiskt och ekonomiskt hållbar utveckling i Norrbotten. Att identifiera begränsande normer och strukturer som utestänger vissa människor, branscher och innovationstyper från att forma framtidens samhälle är centralt för att kunna utvidga arenan för innovationsutveckling till en mångfald av aktörer, arenor och former. En sådan utvidgning innebär en genuspotential eftersom kvinnors idéer och de sektorer och branscher där de flesta kvinnor driver företag och utvecklar innovationer (bl.a. tjänstenärings- och kreativa näringar) då blir relevanta för innovationsfrämjande insatser. På dessa sätt kan länets innovationsfrämjande aktörer anta den nya innovationspolitiska utmaningen att utveckla nytänkande gränsöverskridande lösningar på aktuella samhällsutmaningar snarare än endast ännu fler tekniska innovationer.

---

2 Innovation definieras som utvecklingen av nya varor, tjänster, arbetssätt, metoder m.m. som tas i bruk i samhället. Vissa forskare och andra tillämpar en snävare definition av innovation som utvecklingen av nya tekniska varor eller tjänster som kommersialiserats på marknaden. Det "nya" i en innovation kan vara nytt för världen, nytt för området eller nytt för organisationen.

EXEMPEL PÅ SOCIAL INNOVATION I NORRBOTTEN

I detta avsnitt presenteras de exempel på social innovation i Norrbotten som identifierats i en rad olika organisationer och verksamheter, med särskilt fokus på Coompanion Nord, Hela Sverige Ska Leva Norrbotten, Hushållningssällskapet i Norrbotten, Magma, Sunderby folkhögskola och Winnet Norrbotten³.

Ett begrepp på frammarsch

Begreppet social innovation är enligt organisationerna ovan fortfarande relativt nytt i Norrbotten. De har själva börjat använda begreppet alltmer för att synliggöra värdet av sina verksamheter för regionens sociala och ekonomiska utveckling, vilket illustreras i följande citat:

”Det här med social innovation och att förstå det har betytt väldigt mycket för oss. Att förstå vad det (vi gör) faktiskt kan bidra till. Att man hittar nya lösningar på olika problem helt enkelt. Det är ju det vi jobbar med hela tiden, att hitta nya lösningar tillsammans med folk som kontaktar oss.”

Gunnel Mörtlund, Coompanion Nord

I beskrivningarna av exemplen i följande avsnitt framgår att organisationerna och verksamheterna i hög grad överensstämmer med den generella definitionen av social innovation och de fyra nivåer av social innovation som presenterades i förra avsnittet.

Det finns därmed potential att uppmärksamma och främja social innovation i Norrbotten på ett medvetet och strategiskt sätt för att hantera de samhällsutmaningar som länet står inför.

---

3 Stort tack för synpunkter på exempelbeskrivningarna till: Sussanne Blomdahl vid Sunderby folkhögskola, Gunnel Mörberg vid Coompanion Nord, Helena Zimmer vid Hushållningssällskapet Norrbotten, Britta Berglund vid Hela Sverige Ska Leva Norrbotten, Helena Karlberg vid Magma, Pia Ramirez Måård och Ingela Uvberg Nordell vid Winnet Norrbotten, Linda Olofsson vid Svenska kyrkan, Marianne Karlsson vid Samverkan mot våld, Evelin Vikström vid Nordansmak, Cecilia Crampelle och Lisa Braafnäs vid Swap for Change, Mattias Bergström vid LTU Business AB, samt Åsa Ericson, Åsa Wikberg-Nilsson, Maria Ahlqvist-Juhlin, Eugenia Segerstedt och Paula Wennberg vid Luleå tekniska universitet.

COOMPANION NORD

Coompanion Nord är en av totalt 25 regionala organisationer som tillsammans driver Coompanion Sverige som främjar kooperativt företagande genom rådgivning, inspiration och opinionsbildning kring Kooperation och social ekonomi. Grundstenen i verksamheten är det demokratiska företagandet som kännetecknas av samarbete och engagemang. Coompanion Sverige utgör en länk mellan de lokala kooperativa verksamheterna och nationella organ som riksdag, regering och andra myndigheter. Coompanion finansieras av offentlig, privat och ideell sektor via verksamhetsstöd, projektmedel och uppdragsfinansiering. Tack vare Tillväxtverket kan organisationen erbjuda kostnadsfri rådgivning i hela landet till dem som vill starta och driva företag tillsammans. Vid sidan av rådgivningsverksamheten erbjuder Coompanion även tjänster kring lokal utveckling (t.ex. vägledning vid uppstart och drift av föreningar), företags-samverkan, socialt företagande, ungas entreprenörskap (m.h.a. metoden Ready Set Go), samt kooperativa verksamheter inom vård och omsorg. Coompanion Nord driver lokala och regionala projekt om bl.a. ungas entreprenörskap, kvinnors företagande, social ekonomi, socialt företagande och lokal/regional utveckling.

Coompanion Nord fungerar som en länk mellan människor som har idéer, drömmar och/eller vill främja social förändring och arbeta med empowerment som metod. Organisationen har ett stort kontaktnät av myndigheter, näringsliv, akademi och organisationer där de verkar i den sociala ekonomins skärningspunkter mellan samhällelig, ekonomisk och ideell nytta. Detta skapar i sin tur unika möjligheter när det gäller att förmedla kontakter, nätverk och kunskap om hur nästa steg kan tas. Inom

ett av Coompanions arbetsområden, arbetsintegrerande sociala företag, innebär processen ofta att människor som stått långt från arbetsmarknaden under en längre tid på grund av arbetslöshet, sjukskrivning eller funktionshinder får chans att komma in i arbetslivet. De utbildas och jobbar tillsammans med det gemensamma målet att starta ett gemensamt företag (ett så kallat "socialt företag", "kooperativ", "arbetsintegrerande företag" eller "ekonomisk förening") som de kan försörja sig på. Detta innebär i sin tur ofta en betydande förbättring av livssituationen för den enskilde individen som påverkar positivt på många olika plan. Coompanion främjar därmed social inkludering och positiv social förändring genom att skapa meningsfull sysselsättning för marginaliserade och missgynnade grupper.

I de sociala arbetsintegrerade företag som skapas som ett resultat av Coompanion Nords arbete blir den sociala förändringsdimensionen extra tydlig eftersom dessa särskilt syftar till att öka inkluderingen på arbetsmarknaden. Verksamheterna är även genusinkluderande i och med att kooperativa företag har en högre andel kvinnor bland sina ägare och styrelse än andra typer av företag. Även andra grupper gynnas av Coompanion Nords insatser, t.ex. funktionshindrade, långtidsarbetslösa, sjukskrivna och landsbygdsbor. Coompanion strävar efter att få dessa personer att känna att de blir inkluderade i samhället och att deras egenmakt (empowerment) ökar. Detta med hjälp av utbildningsplaner, etableringsanalyser, partnerskap mm.

SOCIALA MÅL

Demokratiskt företagande som ett drivhus för ekonomisk, social och hållbar tillväxt

SOCIALA MEDEL

Opinionsbildning för Kooperation/social ekonomi
Skräddarsydd företagsrådgivning och projekt

NYA VAROR/TJÄNSTER

Varor/tjänster i de sociala företagen
Rådgivning till samägda företag
Process- och projektledningstjänster
Styrelseutbildning
Utbildningsplaner
Etableringsanalyser

NYA METODER

Ready Set Go
Social franchising
Företagssamverkan
Egenanställningsföretag
Arbetsintegrerande sociala företag
Kvinnors kooperativa företagande

NYA ORGANISERINGSSÄTT

Organisationen i sig (när den bildades och när den omformas)
Nya kooperativ/sociala företag/arbetsintegrerande företag
Plattformen för social ekonomi Övre Norrland
Convoy (plattform för egenanställning) med bl.a.
Hela Sverige Ska Leva och Företagarna

NYA STRUKTURER

Stödstruktur för sociala företag/kooperativ – demokratiskt företagande som kännetecknas av samarbete och engagemang

HELA SVERIGE SKA LEVA NORRBOTTEN

Hela Sverige ska leva Norrbotten (HSSL Norrbotten) utgör en regional del av riksorganisationen Hela Sverige ska leva, en ideell förening som bildades 1989 och består av totalt ca 5000 lokala utvecklingsgrupper runt om i landet. Lokala utvecklingsgrupper bildas när behov uppstår och i dessa arbetar människor över parti- och föreningsgränser för att främja bygdens utveckling. Utgångspunkten tas i det som definieras som viktigt för bygden ifråga, vilket innebär att verksamheten är utmaningsdriven. I HSSL Norrbottens arbetsområde ingår 14 kommuner, 5 leaderområden⁴ och ca 460 lokala byautvecklingsgrupper och arbetet sker i nära samverkan med samverkans- och medlemsorganisationer.

HSSL Norrbotten ger stöd och röst åt byarörelsen genom kunskaps- och erfarenhetsspridning, samverkan, opinionsbildning och påverkan av landsbygdspolitiken. Organisationen arbetar med många olika frågor, har en bred projektverksamhet och strävar efter att hitta nya innovativa lösningar på utmaningar i samhället som de sedan sprider i så stor omfattning som möjligt. Det övergripande målet är att hitta sätt för människor att bo kvar på landsbygden. Lösningarna på detta ser inte likadana ut överallt och kan exempelvis bestå i att bygga upp en e-handelsplattform som stärker både butikers och människors förutsättningar att leva på landsbygden. I detta arbete är social inkludering centralt, vilket de formulerar som att ”vi gör inget

för någon utan bara *med* och hela vår verksamhet bygger på inkludering”. Mångfald i kön, etnicitet och ålder är en central fråga i organisationen och de driver t.ex. projektet *Ung i Torne-dalen* som skapar möjligheter att träffas över generationsgränserna. De driver också ett resurscentrum för kvinnor med stöd från Tillväxtverket där de synliggör kvinnors villkor på landsbygden och ökar kvinnors inflytande i det regionala tillväxtarbetet. Som en del i detta har de bland annat uppmärksammat vikten av att landsbygdens infrastruktur, transporter, bredband och service tillgodoser både mäns och kvinnors behov och intressen.

HSSL Norrbotten försöker förändra de befintliga strukturerna oavsett om det handlar om jämställdhet eller medborgarinflytande och på så vis skapa förutsättningar för människor att göra något åt sin situation just där de befinner sig, socialt och geografiskt. De anser att experterna finns i lokalsamhället och jobbar därför för att få t.ex. kommuner att lyssna på lokala experter i större utsträckning. Det handlar därmed inte om att lära lokalsamhället landsbygdsutveckling, för det kan de redan, utan snarare om att skapa nya strukturer där lokalsamhället ges plats och lyssnas på. För att åstadkomma social inkludering och social förändring har organisationen förändrat sitt arbets-sätt över tid och jobbar alltmer för att skapa nya strukturer, t.ex. via projektet *Vägen till arbete på landsbygden* som drivs tillsammans med Sunderby folkhögskola. Ett annat projekt är

---

⁴ Leader är en metod för landsbygdsutveckling som använts i EU sedan 1991 och som nu finns i alla medlemsländer. I Leader möts människor från samhällets tre olika sektorer; den ideella, privata och offentliga sektorn. Tillsammans bildar de ett partnerskap i form av en lokal utvecklingsgrupp, LAG. Leadermetoden förutsätter lokala initiativ, delaktighet och samarbete.

Lokala utvecklingsplaner där landsbygdssamlingar genomförs med utgångspunkt i Norrbottens regionala utvecklingsstrategi för att göra länet till en nationell förebild med en attraktiv, levande och växande lands- och glesbygd. Visionen med projektet är att en gemensam utvecklingsanda som stimulerar innovativa och

hållbara samhällslösningar, t.ex. för offentlig och kommersiell service som är tillgänglig för alla, vilket tros ge upphov till näringslivsutveckling, bevarad välfärd och attraktiva boende- och fritidsmiljöer i lands- och glesbygd.

SOCIALA MÅL

Jämställd och inkluderande lokal utveckling (landsbygdsutveckling) för ett hållbart samhälle

SOCIALA MEDEL

Kunskaps- och erfarenhetsspridning, samverkan, opinionsbildning och påverka/inspirera landsbygdspolitiken

NYA VAROR/TJÄNSTER

Lokala servicepunkter
E-handelsplattform

NYA METODER

Landsbygd 2.0
Innovativa klassrummet
Resurscentrum för kvinnor
Metod för unga och vuxna att mötas

NYA ORGANISERINGSSÄTT

Organisationen i sig (när den bildades och när den omformas)
Byaservice – plattform för föreningsservice
Lokala servicepunkter
Ungas föreningar

NYA STRUKTURER

Jämställd och inkluderande lokal utveckling

HUSHÅLLNINGSSÄLLSKAPET NORRBOTTEN-VÄSTERBOTTEN

Hushållningssällskapet Norrbotten-Västerbotten är ett av landets totalt 18 hushållningssällskap som vårdar och utvecklar landsbygden och dess värden genom rådgivning och utvecklingsprojekt. Det första Hushållningssällskapet bildades redan 1791 och är därmed en av Sveriges äldsta landsbygdsorganisationer. Den rådgivning som erbjuds riktas främst till småföretag på landsbygden, men även till större företag och myndigheter, inom en rad olika områden (t.ex. mat, miljö och turism). Hushållningssällskapet driver även flertalet utvecklingsprojekt i syfte att stärka befintliga företag och stödja utvecklingen av nya företag på landsbygden.

Hushållningssällskapet Norrbotten-Västerbotten (N-V) har arbetat med social förändring under lång tid då deras verksamhet redan från början handlade om att utveckla nya strukturer och arbetssätt. Exempelvis uppges hushållningssällskapen ha lagt grunden till den struktur som senare kom att bli landets länsstyrelser. Ett annat uttryck för detta är de så kallade vandringsförrättare som gick runt i byarna och erbjöd bönderna rådgivning på plats. Spridning av kunskaper och metoder för effektivt jordbrukande är ett exempel på hur hushållningssällskapen har bidragit till att hantera den samhällsutmaning som svälten innebär och de behov som uppstod på grund av den.

Hushållningssällskapets verksamhet har kontinuerligt förändrats för att möta de utmaningar som varit aktuella vid olika tidpunkter. Organisationen förändrar sitt tjänsteutbud alltför ofta att behoven hos landsbygdens näringar förändras. Ett exempel på detta är introduktionen av så kallade ”webinarier” för att öka delaktigheten och inkluderingen i Hushållningssäll-

skapets verksamheter. Som ett led i förändringsarbetet strävar organisationen ständigt efter att identifiera nya behov och försöker sedan anpassa verksamheten till dessa.

Strukturömsvandling och klimatförändringar innebär en rad olika utmaningar för lant- och jordbruket, vilket skapar nya behov som måste mötas. Forskning om jord- och lantbruk flyttas i allt större utsträckning från norra Sverige och Finland till andra platser, vilket skapat behov av att skapa olika typer av lokala försöksstationer för att säkra fortsatt metodutveckling. Kompetensförsörjning är därigenom en central och aktuell fråga för Hushållningssällskapet N-V. En annan central utmaning för dagens jordbruk är att få verksamheten att gå runt ekonomiskt och de driver därför en rad olika projekt för att öka diversifieringen både specifikt i jordbruksverksamheter och generellt i landsbygdens arbetsmarknad, exempelvis via ökad inkludering och integration. I projektet *Det naturliga steget* används jägarexamens kursmaterial på ett innovativt och pedagogiskt sätt för att ge unga nysvenskar en ingång till det svenska samhället via naturen, kulturen och landsbygden. I det nationella projektet *Grön Arena* utvecklas tjänster inom omsorg, hälsa och rekreation med naturen och landsbygden som bas. Dessa initiativ till diversifiering och inkludering uppges även bidra till att öka kvinnors möjligheter att leva och verka på landsbygden.

SOCIALA MÅL

Att vårda och utveckla landsbygden och dess värden

SOCIALA MEDEL

Stärka befintliga företag och stödja utveckling av nya via rådgivning och utvecklingsprojekt utifrån aktuella samhällsutmaningar

NYA VAROR/TJÄNSTER

Nya rådgivningsområden
Grön hälsa och omsorg
Webinarier

NYA METODER

Hela tjänsteutbudet
Det naturliga steget
Grön Plattform
Skolträdgårdar

NYA ORGANISERINGSSÄTT

Organisationen i sig (när den bildades och när den omformas)
Främjar samverkan mellan företag vilket resulterar i nya organisationer, t.ex. Norrbottensgårdens slakteri, Matproducenter i Norr, Sparbanken Nord, Swedish Lapland Hunting/Fishing

NYA STRUKTURER

Stärkta befintliga företag och utveckling av nya företag på landsbygden

MAGMA

Magma är ett nätverk för ömsesidigt stöd, inspiration och erfarenhetsutbyte mellan kvinnor verksamma inom kultur, jämställdhet, integration och företagande. Nätverket finns på olika platser i Sverige, t.ex. Norrbotten, Västerbotten, Skåne och Stockholm, samt i Norge och Danmark. Deltagarna i Magma stöttar varandra socialt och professionellt genom att dela med sig av sina nätverk och kontakter. Grundidén i Magma är generositet i bemärkelsen att var och en frikostigt delar med sig av idéer, kunskaper, kontakter och livserfarenheter. Tanken är att man blir starkare om man hjälps åt och kan då genomföra sådant som inte skulle vara möjligt på egen hand. I Magma ges möjlighet att förverkliga drömmar, projekt och innovationer genom nytänkande samarbeten, vilket har resulterat i en rad nya filmer, böcker, företag, arbetstillfällen m.m. Magma är både ett nätverk för kvinnor i karriären och ett socialt nätverk där dessa kvinnor möter andra kvinnor som står långt från arbetsmarknaden. På så sätt får människor både en start och en nystart i arbetslivet och privatlivet efter till exempel sjukskrivning, arbetslöshet eller funktionshinder.

Magma grundades med visionen att förändra genusstrukturerna i samhället, där kvinnor alltför ofta konkurrerar med varandra istället för att stödja varandra att förändra de strukturer som missgynnar kvinnor. Magmas syfte är att förändra detta beteende och istället få kvinnor att stärka varandra och växa tillsammans för att på så sätt bli en tillräckligt stark kraft för att åstadkomma samhällsförändring. Det övergripande målet är därmed att bidra till ett jämställt samhälle där kvinnor och män får samma utrymme och inflytande i samhällets olika sfärer

såsom t.ex. i politik och kultur. Magma arbetar aktivt för att kvinnor och män ska ha samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter inom livets alla områden. Att synliggöra kvinnors verksamheter och kompetenser är ett sätt att uppnå detta, vilket Magma bland annat gör genom att dela ut utmärkelsen *Årets Magmapris* till *Årets Magmakvinna*. Priset ges till en kvinna som har gjort något unikt för Norrbottens län inom något eller samtliga av Magmas verksamhetsområden. Priset formges av medlemmarna själva, som bjuds in att skicka in bidrag till en utställning där en jury väljer ut tre nominerade som allmänheten sedan får rösta på. Syftet med detta upplägg är att skapa engagemang och uppmärksamhet även utanför nätverket.

Magma fungerar som en mötesplats både digitalt och via fysiska träffar. Magma har en gemensam hemsida, facebookside, instagramkonto och ett elektroniskt nyhetsbrev där Magmas egna arrangemang, medlemmarnas verksamheter och andra relevanta nyheter och aktiviteter marknadsförs. Tillsammans med Svensk Form och LTU Business AB arrangeras så kallade PechaKucha Nights i Norrbotten. Det är ett presentationskoncept som utvecklats i Japan där människor kortfattat presenterar ett valfritt tema. I Västerbotten har Magma slagit ihop koncepten *PechaKucha Nights* och *Ted Talk* och startat *Magma Talks* som sedan spritt sig till både Norrbotten och Stockholm. *Magma Mitt i Maten* är ett koncept där Magmas medlemmar får hålla ett föredrag under en lunch för att skapa kontakter, utbyta idéer och kunskaper, inte minst om kvinnors situation för att öka jämställdheten i samhället.

SOCIALA MÅL

Jämställt samhälle där kvinnor och män får samma utrymme och inflytande i samhällets olika sfärer såsom t.ex. i politik och kultur

SOCIALA MEDEL

Ömsesidigt stöd, inspiration och erfarenhetsutbyte mellan kvinnor verksamma inom kultur, jämställdhet, mångfald och företagande

NYA VAROR/TJÄNSTER

Böcker

Filmer

Utställningar

Föreläsningar

Studiecirklar

Koncept

NYA METODER

Mötesplats (digital och fysisk)

Magma mitt i maten

Årets Magmapris

Årets Magmakvinna

Magma Talks

NYA ORGANISERINGSSÄTT

Organisationen i sig (när den bildades och när den omformas)

Nätverket Magma

Samarbeten i Magma

Magma som mötesplats (digital och fysisk)

NYA STRUKTURER

Förändrade genusstrukturer i samhället

Jämställd regional utveckling/Attraktiv region för kvinnor och män

Magma som katalysator för nya varor och tjänster

SUNDERBY FOLKHÖGSKOLA

Sunderby folkhögskola⁵ startade 1896 och har idag ca 275 elever per läsår. Verksamhetens övergripande mål är att med bildning som grund stimulera människor att hitta sin roll i samhället och att bli aktiva medborgare. Detta uppnås genom ett arbetssätt där utmaningar görs hanterbara, begripliga och meningsfulla genom att individen tillåts utvecklas i sin egen takt och utifrån sin egen förmåga. Skolan möter individer som står långt från arbetsmarknaden såsom unga vuxna, utlandsfödda och personer med funktionsnedsättning.

Folkhögskolan stödjer bildandet av olika typer av nätverk där deltagarna är aktiva medskapare i att sprida värdefulla kunskaper och erfarenheter i samhället. Ett exempel på detta är arbetet med kommunikationsspråket *Bliss* som möjliggör delaktighet även för personer som saknar talförmåga. En rad olika utbildningar som t.ex. konstutbildning erbjuds vid folkhögskolan vilket kompletteras med en omfattande projektverksamhet för innovativ verksamhetsutveckling och social inkludering på arbetsmarknaden. Folkhögskolan bedriver en konferens- och hotellverksamhet, stödjer utvecklingen av sociala företag⁶ och utgör ett resurscentrum för det civila samhällets organisationer.

Projektet *Ateljén* är ett exempel som vänder sig till personer med psykisk och social ohälsa där konst används som redskap för att utbilda deltagarna i kooperativa värderingar och socialt

företagande. Detta med utgångspunkt i en pedagogik som bygger på folkbildningens värdegrund om alla människors lika värde och demokrati vilket genomsyrar alla projekt. Jämställdhet och tillgänglighet ses som viktiga delar i folkhögskolans arbetssätt och metoder. Folkhögskolans allmänna linje har traditionellt lockat förhållandevis många kvinnor, vilket ses som ett uttryck för att det inte finns så många alternativ för just denna målgrupp. Många kvinnor har även varit involverade i de sociala företag som utvecklats som ett resultat av folkhögskolans verksamheter. Att erbjuda en mötesplats för många olika målgrupper, som därmed också blandas med varandra på ett nytänkande sätt, har utvecklats som en strategi för att fylla aktuella behov och hantera samhällsutmaningar.

Ett annat uttryck för social inkludering och social förändring är skolans miljö som medvetet utformats för att främja möten mellan elever/projektdeltagare och mer tillfälliga besökare/externa gäster. Ett exempel på detta är de spontana möten som ofta sker mellan t.ex. kvinnor med invandrarbakgrund, personer med olika typer av funktionsnedsättningar och de 30 000 kurs- och konferensgäster som årligen vistas i miljön. En del externa gäster uttrycker också hur dessa oväntade möten *i sig* bidrar till ett mervärde och utgör ett skäl till att utbildningar, kurser och konferenser förläggs till Sunderby folkhögskola.

---

⁵ Huvudmän är LO, Unga Örnar och ABF-distriktet i Norrbotten

⁶ Detta har hittills resulterat i totalt fem olika företag

SOCIALA MÅL

Med bildning som grund stimulera människor att hitta sin roll i samhället och att bli aktiva medborgare

SOCIALA MEDEL

Projekt och verksamhetsutveckling som ger en utmanande, jämställd, tillgänglig och inkluderande bildning
Deltagaren får vara delaktig, ta ansvar i en anpassad bildning med praktisk omvärldskunskap och praktik/träning

NYA VAROR/TJÄNSTER

Tjänster till det civila samhällets organisationer
Utbildning om social ekonomi & socialt företagande
Vidareutveckling av symbolspråket Bliss

NYA METODER

Hela tjänsteutbudet
Mötesplats med blandade målgrupper
Handledarutbildning för social ekonomi & socialt företagande

NYA ORGANISERINGSSÄTT

Organisationen i sig (när den bildades och när den omformas)
Nya sociala företag
Mötesplats

NYA STRUKTURER

Nya plattformar för folkhögskolans målgrupper
Mötesplats som är inkluderande och jämställd

WINNET NORRBOTTEN

Winnet Norrbotten utgör ett av flera regionala resurscentra för kvinnor i Sverige som på uppdrag av regeringen arbetar för att synliggöra kvinnors villkor och öka kvinnors inflytande i det regionala tillväxtarbetet. Priorum Affärsutveckling är en ekonomisk förening som driver Winnet Norrbotten med finansiering från bland andra Tillväxtverket. Målet är att nå en samsyn och en gemensam arbetsstrategi i länet om hur jämställdhetsarbetet ska bedrivas i framtiden. Winnet Norrbottens aktiviteter och insatser kompletterar det arbete som sker i regionen av regionala och lokala aktörer som en viktig del i att skapa attraktiva livsmiljöer i Norrbotten. Bland annat har de medverkat i formulering och översynen av länets regionala utvecklingsstrategi, tillväxtprogram och handlingsplan för jämställd regional tillväxt. Winnet har besökt samtliga kommuner i Norrbotten och kartlagt hur de arbetar med jämställdhet i den egna organisationen och gentemot invånarna i sina kommuner. Utifrån detta har de initierat ett nätverk med kvinnor på ledande positioner i politiken och stöttat antagandet av CEMR-deklarationen⁷ i länets alla kommuner. I samarbete med Luleå tekniska universitet har Winnet Norrbotten kartlagt villkoren för kvinnor och män på chefsbefattningar i Norrbotten, vilket resulterade i rapporten *Kvinnors karriärvägar i Norrbotten – strategier och brandväggar*.

Alltsedan att resurscentra för kvinnor initierades runt om i Sverige i början av 90-talet har de utvecklat alternativa former

för företags- och innovationsstödjande verksamheter i syfte att bättre möta behoven hos de kvinnor som på grund av könsstereotyp bemötande och okunskap om tjänstenäringar där kvinnor oftast driver företag inte upplevt sig kunna få hjälp att förverkliga sina idéer i det ordinarie företagsfrämjande systemet. Winnet Norrbotten har lång erfarenhet av genusmedvetet företagsfrämjande och har själva utvecklat metoder för detta. I kompetensutvecklingsprojektet *Tå tåten!* har de även utbildat andra företagsfrämjare på området. Sedan 2010 driver de *Business Success Team Norrbotten* där företagande kvinnor får chansen att under ett år utveckla sina företag tillsammans genom att bli nyckelpersoner för varandras utveckling. I samarbete med Luleå tekniska universitet har Winnet Norrbotten kartlagt tillgången till offentlig finansiering för företagande kvinnor och män i Norrbotten, vilket resulterade i rapporten *Företagande i Norrbotten och tillgång till offentlig finansiering – är genus en faktor?*.

I alla sina insatser använder Winnet Norrbotten en dialogpedagogisk ansats som innebär kompetensutveckling genom samtal och erfarenhetsutbyte med andra i samma eller motsatta situationer och som ständigt vidareutvecklas tillsammans med deltagarna. Genom dialogpedagogiken ges individen ett eget ansvar att söka nya vägar och hjälpa andra genom att dela med sig av sin unika kunskap.

---

⁷ CEMR-deklarationen är en europeisk deklaration för jämställdhet mellan kvinnor och män på lokal och regional nivå. Den är ett verktyg för kommuner, landsting och regioner att integrera jämställdhetsperspektivet i det politiska beslutsfattandet och i den praktiska verksamheten.

SOCIALA MÅL

Jämställd regional utveckling
Jämställd offentlig/privat/ideell sektor

SOCIALA MEDEL

Fristående katalysator för processer i andra organisationer
och samhälle

NYA VAROR/TJÄNSTER

Jämställd arbetsförmedling
Jämställd företagsrådgivning

NYA METODER

Business Success Team Norrbotten
Nätverk för kvinnor i politiken

NYA ORGANISERINGSSÄTT

Organisationen i sig (när den bildades och när den omformas)
Nätverk för kvinnor i politiken

NYA STRUKTURER

Jämställd regional utveckling
Jämställd offentlig/privat/ideell sektor

ÖVRIGA ORGANISATIONER OCH VERKSAMHETER

Ett Luleå för alla

Ett Luleå för alla är ett nätverk av lulebor som på olika sätt verkar för att bidra till att skapa ökad sammanhållning i lokalsamhället, där alla får vara precis den de vill vara, som motvikt till de röster som påstår att olika människor inte kan leva tillsammans. Det ska inte spela någon roll var man är född, vad man tror på eller vem man älskar. De har organiserat ett flertal manifestationer, bland annat en lång mänsklig kedja på Luleås gågata för att manifesteras att det är många som tror på och verkar för sammanhållning i Luleå. Andra exempel på aktiviteter är antirasistiskt nationaldagsfirande, tillsammanscafé, gemenskapssjul, hjälp till hemlösa med boende m.m., klädinsamling till ensamkommande flyktingbarn, språkutbildning för nysvenskar. Ett Luleå för alla är en del av stiftelsen Expos antirasistiska initiativ *Tillsammansrörelsen*.

Ett Luleå för alla kan anses vara en social innovation i sina medel och mål eftersom de arbetar socialt inkluderande med sociala mål på ett nytänkande sätt. De utvecklar nya organiseringsätt och strukturer genom att samordna människors engagemang för marginaliserade och missgynnade grupper i samhället.

www.facebook.com/ettluleaforalla

Genusverktygslåda och Genusapp

Genusverktygslådan och Genusappen är digitala verktyg som skapats i samarbete mellan Luleå tekniska universitet, Umeå universitet och näringslivsaktörer inom projektet SATIN. Verktygen syftar till att underlätta integrering av ett genus- och mångfaldsperspektiv i planering, genomförande och uppföljning av projekt och andra verksamheter. Verktygslådan innehåll-

er konkreta verktyg för att utforma t.ex. projektbeskrivning, projektledning och dagligt projektarbete. Appen innehåller en checklista för praktisk jämställdhetsintegrering i projekt eller andra verksamheter. Den är även användbar för att testa hur ett projekt uppfyller olika kvalitetskrav för genus och mångfald. Verktygslådan och appen finns på både svenska och engelska.

Genusverktygslådan och genusappen kan anses vara sociala innovationer i sina medel och mål eftersom de utvecklats på ett socialt inkluderande sätt med sociala mål. De utgör nytänkande tjänster som tillgängliggör kunskaper och verktyg för integrering av mångfald och jämställdhet.

www.gdtoolbox.eu

Inno-X

Inno-X är en mötesplats vid Luleå tekniska universitet där företag, organisationer, studenter, lärare och forskare kan samverka. Metoderna som används har som syfte att öka kreativiteten och inspirera till nya tjänster och produkter, detta genom att inkludera verkliga användares perspektiv och behov redan i idéstadiet. Metoderna ingår i ett arbetsformat som stödjer kommunikation tvärs över olika kunskapsområden och intressen vilket bidrar till en bättre samverkan mellan olika aktörer. Formatet har utvecklats utifrån resultaten från flera års forskning om produktutveckling och är både testat och implementerat av flera större företag, bland annat Volvo Construction Equipment och Billerud Korsnäs. I Innovationsfabriken används metoderna i samverkan med tjänsteföretag såsom Kukkolaforssen och kommuner för att involvera invånare i utvecklingen av den egna kommunen, exempelvis i Luleå, Älvsbyn och Boden. Utveckling av Inno-X med tillhörande format och metoder

organiseras av LTU Business och forskare från Produktinnovation vid LTU.

Inno-X kan anses vara en social innovation i sina medel och mål eftersom de arbetar socialt inkluderande med sociala mål på ett nytänkande sätt. De utvecklar nya organiseringsätt och strukturer genom att sammanföra olika aktörer i gemensamma innovationsprocesser som grundas i faktiska behov och som adresserar samhällsutmaningar.

Luleå internationella kör

Luleå internationella kör startades på initiativ av Röda korset med syftet att vara en plats där olika människor kunde mötas. Kören är öppen för alla men välkomnar särskilt deltagare som flyttat till Sverige från ett annat land. Hittills har människor från ett tjugotal länder sökt sig till kören och de sjunger på många olika språk, bland annat indonesiska, swahili, arabiska, haitiska, finska, spanska, hebreiska och svenska. Deras musikaliska tillvägagångssätt – kortare låtar som lärs ut utan noter och med dans – gör att människor med olika språkliga förmågor och gehör kan vara med. Nya körmedlemmar uppmuntras att lära ut låtar på sitt modersmål, vilket gör att deras kunskaper tillvaratas, får uppmärksamhet och möter respekt, vilket i andra sammanhang kan vara svårt att uppnå innan kunskaperna i svenska blivit tillräckligt bra. Genom kören uppstår nya kontaktnätverk som bidrar till att nyanlända får hjälp av hitta vänner, arbete och i myndighetskontakter. Kören stötts bland annat av Luleå Invandrarservice, Estetiska Programmet i Luleå och Sensus studieförbund.

Luleå Internationella Kör kan anses vara en social innovation i sina medel och mål eftersom de arbetar socialt inklude-

rande med sociala mål på ett nytänkande sätt. De utvecklar nya organiseringsätt och strukturer genom att vara en mötesplats för människor som annars kanske inte skulle mötas och genom att skapa nya kontaktnätverk.

www.internationellakoren.se

Nordansmak

Nordansmak är ett samverkansföretag och mötesplats för social, ekologisk och ekonomisk omställning. I centrala Luleå driver Nordansmak en butik, restaurang och bageri med närproducerade, ekologiska, rättvisemärkta och GMO-fria livsmedel. Där arrangeras även föreläsningar, kulturevenemang, musikcafé m.m. De har även en webbutik med ekologiska varor från Sverige och övriga världen. De erbjuder tjänster som catering och ekofrukt på jobbet som levereras med en klimatsmart el-lastbil. De fungerar även som smågrossist av ekologiska livsmedel till lokala handlare i glesbygden. I samarbete med Wallers Grön-saksland och GJ Offset har ett system för prenumeration på grönsaker och andra närproducerade och ekologiska livsmedel bedrivits i Kalix kommun. Nordansmak utgör även en social arbetsplats genom att i samarbete med bland andra Arbetsförmedlingen tillhandahålla sysselsättningsplatser, rehabilitering och arbetsträning.

Nordansmak kan anses vara en social innovation i sina medel och mål eftersom de arbetar socialt inkluderande med sociala mål på ett nytänkande sätt. De utvecklar nya organiseringsätt och strukturer genom att sammanföra konsumenter, producenter, grossister för att möjliggöra omställning till ett socialt, ekologiskt och ekonomiskt hållbart samhälle.

www.nordansmak.se

Samverkan mot våld

Samverkan mot våld är en myndighetssamverkan mellan länets kommuner, Norrbottens läns landsting, polismyndigheten och åklagarmyndigheten vilket kompletteras med engagemang från den ideella sektorn. På en gemensam webbplats finns information om det stöd och hjälp som finns i länet för att hitta en väg ur våld i nära relationer, samt samlad kunskap för att stimulera till samverkan och vägleda yrkesverksamma inom området. Mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer är ett komplext problem där samverkan mellan myndigheter, ideella organisationer och civilsamhället behövs för att våld ska upphöra. Inom Samverkan mot våld genomförs kampanjen *Bryt tystnaden* som handlar om att våga bryta tystnaden och våga se problemet. Genom att en grön knapp läggs in på myndigheter, företag och organisationers hemsidor synliggörs samhällets tillgängliga resurser och sprider budskapet. Flera myndigheter, företag och organisationer deltar i kampanjen: bl.a. Norrbottens samtliga kommuner, Norrbottens läns landsting, Polismyndigheten Norrbotten, Länsstyrelsen i Norrbotten, Brottsofferjouren Luleå, Luleå Hockey, Länsförsäkringar Norrbotten, Norrbottens Kuriren, Norrländska socialdemokraten, Northland basket.

Samverkan mot våld kan anses vara en social innovation i sina medel och mål eftersom de arbetar socialt inkluderande med sociala mål på ett nytänkande sätt. De utvecklar nya organiseringsätt och strukturer genom att vara en samverkansplattform för offentlig, privat och ideell sektor som tidigare inte samverkat på detta sätt inom området.

www.valdmotnara.se

Senses Labs

Senses Labs är en innovativ miljö vid Luleå tekniska universitet som möjliggör utforskandet av hur människans sinnen reagerar på olika sinnesstimuli inom det konstnärliga/vetenskapliga området (visuellt, audiellt, taktilt, smak och doft). En ny pedagogik utvecklas som uppmuntrar studenter, designers och mediaartister att utforska sinnessens roll i deras arbete. Design är ett ämnesområde och en kompetens som knyter samman konst och teknik utifrån sambandet mellan funktionalitet och estetik. Kunskap om hur de mänskliga sinnen uppfattar och tolkar omvärlden blir allt viktigare för att kunna skapa lösningar och situationer som uppfyller aktuella behov hos människor, organisationer och samhälle. Senses Labs drivs i dagsläget i samverkan mellan Mediedesign, Industriell design, Ljudteknik, Upplevelseproduktion, Industriell marknadsföring, Träteknik vid Luleå tekniska universitet. Intentionen är att fler ämnesområden kan tillkomma i framtiden.

Senses Labs kan anses vara en social innovation i sina medel och mål eftersom de arbetar socialt inkluderande med sociala mål på ett nytänkande sätt. De utvecklar nya organiseringsätt och strukturer genom att sammanföra olika aktörer och kompetensområden i gemensamma innovationsprocesser för att möta samhällsbehov.

Socialt aktörskap i Svenska kyrkan

Inom Svenska kyrkan bedriver Luleå stift ett utvecklingsarbete kring socialt aktörskap. Detta utgör en del i kyrkans förtydligade roll som välfärdsaktör för att på ett nytänkande sätt lösa aktuella samhällsutmaningar som t.ex. arbetslöshet, sjukskrivning, integration, ofrivillig ensamhet m.m. Luleå stift

har som första stift i Sverige ingått en överenskommelse med Arbetsförmedlingen om strukturell samverkan på regional nivå och gemensamma lokala projekt på församlingsnivå för att öka möjligheterna för långtidsarbetslösa att finna en plats på arbetsmarknaden. Församlingarna i stiftet har erbjudits kompetenstillförelse kring arbetsmiljöfrågor, rollen som aktör i civilsamhället och socialt företagande.

Det finns även exempel på församlingar som samverkar med – och i vissa fall övertar – kommunala verksamheter inom socialt aktörskap.

I Piteå startar kyrkan en mötesplats för människor som vill ut ur missbruksproblematik och i Luleå ser diakonerna behov av att skapa mötesplatser för ofrivilligt ensamma. Edelviks folkhögskola förbereder starten av ett arbetsintegrerat företag, en kulturmötesplats med café och kulturarrangemang som i samverkan med lokala bönder ska öka och sprida kunskaper kring ekologiska och närproducerade livsmedel. I Gunnarsbyn undersöker församlingen hur man vara en motor för glesbygd-utveckling.

Svenska kyrkans verksamheter inom socialt aktörskap kan anses vara en social innovation i sina medel och mål eftersom de arbetar socialt inkluderande med sociala mål på ett nytänkande sätt. De utvecklar nya organiseringsätt och strukturer genom att samverka över sektors- och organisationsgränser för att möta behoven hos missgynnade och marginaliserade grupper.

Swap for Change

Swap for Change är en klädbyttardag initierad av Rotaract Nyckeln i Luleå, men som nu drivs i egen regi. ”Swap” åsyftar utbytet av plagg mellan människor och ”Change” åsyftar den sociala förändring som utbytet syftar till att åstadkomma. Den sociala förändringen består dels i mer hållbara konsumtionsmönster, dels i stöd till utsatta människor. Klädbyttardagar är inte nytt i sig utan det nya med Swap for Change är kopplingen mellan utbyte och förändring, den nytänkande konstellationen av människor och organisationen samt det gemensamma varumärke som etablerats. Swap for Change drivs ideellt i samarbete mellan engagerade människor och organisationer. För varje plagg som någon lämnar in erhålls en stämpel som kan bytas in mot ett annat plagg. Överskottet av kläder går till bättre behövande i Luleå med omnejd. Flera andra städer i Sverige har hakat på konceptet efter att det startade i Luleå 2011.

Swap for Change kan anses vara en social innovation i sina medel och mål eftersom de arbetar socialt inkluderande med sociala mål på ett nytänkande sätt. De utvecklar nya organiseringsätt och strukturer genom att kombinera människors behov av hållbar konsumtion med stöd till marginaliserade och missgynnade grupper i samhället.

www.facebook.com/SwapforChange

NORRBOTTNISK DEFINITION AV SOCIAL INNOVATION

Genom att lyfta fram praktiska exempel på social innovation i Norrbotten har denna bok givit en bild av hur aktuella samhällsutmaningar kan hanteras på ett nytänkande sätt som leder till social och ekonomisk utveckling i regionen. Särskilt har vi velat uppmärksamma exempel på hur social innovation kan vara en väg till jämlik och jämställd regional tillväxt, som uppmärksammar och tar till vara alla människors behov och innovationskraft. I detta avslutande avsnitt diskuteras om det finns någon gemensam nämnare i dessa exempel som kan ligga till grund för en regional definition av social innovation.

En regional definition skulle kunna utgå från de specifikt norrbottniska aspekterna i den huvudsakliga definitionen av social innovation som lyder: utvecklingen av nya varor, tjänster, metoder m.m. som löser ett identifierat socialt behov, utvecklas på ett socialt inkluderande sätt och som bidrar till social förbättring för marginaliserade eller missgynnade grupper. För Norrbottens del skulle det då bli relevant att försöka urskilja vilka sociala behov som fokuseras i de norrbottniska exemplen, vilka marginaliserade/missgynnade grupper som berörs, vilken sorts social förbättring som eftersträvas och hur nytänkande exemplen är. Dessa aspekter vävs här samman till ett förslag på en regional definition av social innovation i Norrbotten.

Norrbottniska behov och lösningar

I detta avsnitt beskrivs de behov, grupper, förbättringar och nytänkande som kan urskiljas i de norrbottniska exemplen på social innovation som presenterats i boken, hämtade från en rad olika organisationer och verksamheter med särskilt fokus på Sunderby folkhögskola, Hushållningssällskapet i Norrbotten, Hela Sverige Ska Leva Norrbotten, Coompanion Nord, Winnet Norrbotten och Magma.

De *sociala behov* som kan urskiljas i de norrbottniska exemplen handlar om marginalisering av vissa grupper och perspektiv i samhällets olika delar och platser: arbetslivet, näringslivet, privatlivet, utbildningssystemet, städerna, glesbygden m.m. Det rör sig om *grupper som marginaliseras och missgynnas* på grund av könskategori, könsidentitet, sexualitet, funktionalitet, etnicitet, bakgrund, bostadsort, livssituation m.m. I livssituation omfattas bl.a. arbetslöshet, sjukskrivning, fattigdom, hemlöshet och ensamhet. Den *sociala förbättring* som eftersträvas är ökad inkludering av dessa grupper på de nämnda delarna och platserna i samhället. Det *nytänkande* i exemplen utgörs främst av nya organiseringsätt och nya strukturer, där människor och organisationer kopplas samman på nya sätt. Tillsammans bidrar dessa till social och ekonomisk utveckling i Norrbotten.

Det *norrbottniskt specifika* i behov, grupper, förbättringar och nytänkande formas av länets geografiska, demografiska, organisatoriska, sociala, ekologiska och ekonomiska förutsättningar. Dessa kan vara svåra att urskilja i praktiken men är ändå viktiga att ha i åtanke för att förstå hur social innovation uppstår i Norrbotten. Behovet av ökad inkludering har motiverat utvecklingen av lösningar som kopplar samman människor och organisationer över de sociala, sektoriella och geografiska gränser som kännetecknar Norrbotten. Arbetsmarknadens och näringslivets karaktär påverkar människors möjligheter att finna sin plats i arbetslivet. Likaså påverkar rådande sociala normer vilka människor som välkomnas i såväl professionella som privata sammanhang.

Förslag till en regional definition

I detta avsnitt utmejslas en regional definition av social innovation i Norrbotten. Den definition som föreslås här bygger på de behov, grupper, förbättringar och nytänkande som identifierats i de exempel som presenterats i boken. Särskilt kan två gemensamma ingredienser urskiljas i exemplet som är relevanta för den regionala definitionen: utmaningsdrivna och gränsöverskridande strategier.

Utmaningsdrivna strategier syns i exemplens identifiering av aktuella samhällsutmaningar i Norrbotten som befintliga verksamheter och strukturer inte förmår hantera på ett tillfredsställande sätt. *Gränsöverskridande strategier* syns i de nya kopplingar mellan människor och organisationer som skapats i exemplet för att komma runt de existerande gränser som hindrar social inkludering. Nya vägar i arbetslivet och privatlivet skapas genom nytänkande samarbeten och mötesplatser där erfarenheter utbyts, kunskap utvecklas och insatser utformas på nya sätt, på nya områden. I flera av exemplen åstadkoms detta genom att kombinera insatser på olika nivåer: individnivå, organisationsnivå, samhällsnivå. De nytänkande kopplingarna görs inte bara mellan organisationer och nivåer utan även inom dessa. De organisationer som fokuseras i denna orienteringsbok uppfinnar sig själva gång på gång genom att ständigt vidareutveckla sina verksamheter i takt med hur samhällsbehoven förändras. Några har exempelvis börjat använda ny teknik (t.ex. sociala medier) för att öka den sociala inkluderingen och den sociala förbättringen i sina verksamheter. Ett annat exempel är de nytänkande

lösningar som utvecklats för ökad inkludering av människor med utländsk bakgrund i arbetsliv, privatliv och samhället.

En norrbottensk definition av social innovation kan därmed formuleras som *utveckling och användning av utmaningsdrivna och gränsöverskridande strategier för ökad inkludering av marginaliserade och missgynnade grupper i Norrbottens arbetsliv, näringsliv och samhälle.*

Social och ekonomisk utveckling i Norrbotten

I detta avsnitt diskuteras hur den regionala definitionen av social innovation kan användas för att främja social och ekonomisk utveckling i Norrbotten.

I bokens inledande kapitel konstaterades det att samtidigt som den nya innovationspolitiken i EU, Sverige och Norrbotten uppmuntrar utvecklingen av sociala innovationer för att hantera aktuella samhällsutmaningar saknas det tillräcklig kunskap och erfarenhet kring denna typ av innovationer i länet. Denna orienteringsbok ska ses som ett första steg i den långsiktiga process av kunskapsuppbyggnad och erfarenhetsutbyte som krävs för att Norrbotten på ett mer målinriktat och strategiskt sätt ska kunna främja utvecklingen av sociala innovationer som bidrar till Norrbottens sociala och ekonomiska utveckling.

Boken har försökt identifiera vilka faktorer som möjliggör respektive hindrar utvecklingen av de nytänkande varor, tjänster, metoder och arbetssätt som behövs för att skapa en socialt, ekologiskt och ekonomiskt hållbar utveckling i Norrbotten. Begränsande normer och strukturer som utestänger vissa människor, sektorer, branscher och innovationstyper från att

forma framtidens samhälle har identifierats utifrån länets geografiska, demografiska, organisatoriska, sociala, ekologiska och ekonomiska förutsättningar. Exempel på nytänkande lösningar som utvidgar arenan för innovationsutveckling till en mångfald av aktörer, arenor och former har beskrivits.

Genom att identifiera och hantera norrbottniska samhällsutmaningar på ett nytänkande och gränsöverskridande sätt bidrar exemplen till att öka den sociala inkluderingen så att både social och ekonomisk utveckling möjliggörs i Norrbotten. Ökad inkludering i arbetslivet, näringslivet och samhället innebär att fler människors förmåga tas till vara och att färre människor fastnar i samhällsekonomiskt kostsam social och ekonomisk marginalisering. Genom att koppla samman ideell, privat och offentlig sektor har exempelvis nya sociala företag skapats som både ger sysselsättning åt marginaliserade och missgynnade grupper och som löser identifierade sociala behov genom sitt utbud av nytänkande varor och tjänster. Fler grupper har på så sätt fått möjlighet att bidra till företagande och innovation i Norrbotten, vilket i några av exemplen särskilt inkluderar kvinnor och unga. De exempel på social innovation som beskrivits i denna orienteringsbok utgör värdefulla bidrag till flera relevanta politikområden för länets fortsatta utveckling, bl.a. den regionala tillväxtpolitiken, näringspolitiken, arbetsmarknadspolitiken, landsbygdspolitiken, jämställdhetspolitiken, integrationspolitiken och välfärdspolitiken.

Med avstamp i den norrbottniska definition av social innovation som föreslås här – dvs utveckling och användning av utmaningsdrivna och gränsöverskridande strategier för ökad inkludering av marginaliserade och missgynnade grupper i

Norrbottens arbetsliv, näringsliv och samhälle – skulle länets offentliga, privata, akademiska och ideella aktörer på ett målinriktat och strategiskt sätt kunna stötta förverkligandet av denna sorts innovationer på ett sätt som bidrar till Norrbottens sociala och ekonomiska utveckling.

VAD ÄR SOCIAL INNOVATION I NORRBOTTEN? Det är den fråga som denna orienteringsbok ska besvara. Boken ger särskilt exempel på hur social innovation – i betydelsen av nya varor, tjänster metoder m.m. som är utvecklade på ett socialt inkluderande sätt och som leder till social förändring – kan vara en väg till jämlik och jämställd regional tillväxt.

De exempel som presenteras i boken har hämtats från en rad olika organisationer och verksamheter i Norrbotten, med särskilt fokus på Sunderby folkhögskola, Hushållningssällskapet i Norrbotten, Hela Sverige Ska Leva Norrbotten, Coompanion Nord, Winnet Norrbotten och Magma.

Framtagandet av orienteringsboken har genomförts av Luleå tekniska universitet med finansiering från Länsstyrelsen i Norrbottens län inom ramen för länets handlingsplan för jämställd regional tillväxt.